

Онофрійчук Я. І., аспірант

Київський національний університет технологій та дизайну

**ПРОБЛЕМИ ТА НЕДОЛІКИ СУЧАСНОГО ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
КЛАСТЕРНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА**

Анотація. У статті проаналізовано та розкрито особливості сучасного інноваційного формування кластерів, проаналізовано проблеми й перспективи їхнього створення в Україні.

Ключові слова: інновація, кластерні підприємництва, кластери.

Onofriichuk Ya. I.

Kyiv National University of Technologies and Design

**PROBLEMS AND SHORTCOMINGS OF MODERN INNOVATIVE
DEVELOPMENT OF CLUSTER ENTERPRISE**

Abstract. The article analyzes and reveals the features of the modern innovative formation of clusters, analyzes the problems and prospects of their creation in Ukraine.

Keywords: innovation, cluster enterprises, clusters.

Вступ. Сучасний стан розвитку кластерного підприємництва в Україні у воєнний час характеризується низькою інноваційною активністю суб'єктів господарювання, нерозвиненістю інноваційної інфраструктури, повільним зростанням інноваційних секторів, незавершеністю інноваційних циклів. Усе це обумовлено фрагментарністю і неузгодженістю державної інноваційної політики, недовістю механізму державного регулювання інноваційного розвитку кластерного підприємництва. Для зміни такої ситуації необхідно докласти зусилля всіх господарюючих суб'єктів. Зокрема, вони повинні бути спрямовані на удосконалення методів і діючого механізму державного регулювання інноваційного розвитку кластерного підприємництва.

Постановка завдання. Методологічну основу в написанні статті становить синтез фундаментальних положень проблем та недоліків інноваційного розвитку кластерного підприємництва, дослідження сучасних вітчизняних і зарубіжних вчених, присвячені фундаментальним проблемам та недолікам розвитку кластерного підприємництва, інноваційного розвитку суспільства.

Правовим полем дослідження є чинні законодавчі та нормативні документи щодо забезпечення інноваційної діяльності в Україні.

Результати досліджень. Зазначимо, що дослідження механізму державного регулювання інноваційного розвитку кластерного підприємництва повинне відбуватися із врахування позитивних і негативних проявів стрімкого наростання глобальних трансформацій, інформатизації та інтелектуалізації світових соціально- економічних процесів. Інакше він буде інерційним і таким, що не відповідає національним та економічним інтересам країни.

Проблеми та недоліки сучасного інноваційного розвитку кластерів є предметом наукових пошуків широкого кола науковців, серед яких – А. Нестеров, Г. Третяк, О. Кузьмін, М. Бублик, Л. Шкварчук, Ю. Андрійчук, Х. Данилків, К. Бліщук, О. Чечель, С. Чистов, А. Никифоров, Т. Куценко, Н. Ушакова, Л. Зарецька, О. Воронянський, М. Мироненко, С. Степаненко, О. Хорошко, Н. Антонова, В. Євтушевський, М. Корецький, Т. Міхеєнко, О. Новіков, О. Тарнавська, О. Кахович, Р. Южека, О. Зборовська та ін. Механізм його здійснення досліджували І. Пасінович.

Справжнім любителем кластерного підходу вважають Майкла Портера. Адже саме він написав революційну роботу «Конкурентні переваги країн», де показав, що

деякі регіони розвиваються краще за інші саме через кластери. З того часу кластери стали абсолютно новим підходом у питаннях економічної політики регіонів та їх розвитку.

Кластер за своїм значенням – це взаємодія трьох ключових гравців: бізнесу, влади та освітніх інституцій. Саме головне щоб діяльність бізнесу була найактивнішою у цій спіралі. Представники бізнесу зобов'язані бути готовими до співпраці і об'єднуватись з конкурентами, з метою досягнення глобальнішої мети – розвитку не лише власного бізнесу, але й цілого регіону і забезпечення необхідних умов для росту. Другою важливою перевагою сучасного інноваційного розвитку кластерного підприємництва є географічна концентрація, тобто у локації повинні бути умови, які сприятимуть росту галузі – клімат або достатня кількість представників бізнесу. Тобто, нема сенсу створювати кластер у місцевості де нема відповідних норм для просування бізнесу. І третє – це вузька спеціалізація, адже кластер, який обере надто широке поле для роботи, гарантовано приречений на програв.

Простими словами, кластер має забезпечувати усі необхідні умови для розвитку бізнесу: покращувати інфраструктуру, розвивати освіту, налагоджувати внутрішні та зовнішні зв'язки.

Перший посыл по формуванню кластерів в Україні були виконані ентузіастами з науки та бізнесу в регіоні Поділля ще в середині 1990-х. В липні 1998 року ними була зароджена асоціація «Поділля Перший», яку очолив ректор Національного університету Поділля Радомир Сілін. Для новачків об'єднання старань підприємців, представників влади, науки, освіти та громадських організацій виявилось нелегкою справою. З 1999 року, на базі Асоціації був створений Центр Соціальних-економічних Досліджень Подільського регіону [10].

Щодо самого визначення кластеру. Кластер – це галузеве, територіальне та добровільне об'єднання підприємницьких структур, які щільно співпрацюють із науковими установами, громадськими організаціями та органами місцевої влади з задля мети підвищення конкурентноздатності власної продукції і сприяння економічному розвитку регіону [7].

В новітніх умовах розвитку національної економіки державне регулювання економічних процесів, яке забезпечує їх інноваційність, потребує адекватного механізму, який необхідно коригувати до тих пір, поки в Україні не буде встановлено інноваційної економіки, яка виведе на високий рівень добробут населення та конкурентоспроможність країни в глобальному просторі.

У якості першої проблеми інноваційного розвитку кластерів варто розглядати те, що інформація про мету та цілі його впровадження і застосування слабо доведені до спеціалістів та широкого загалу як регулюючої та регульованої систем, що пов'язано із налагодженням слабкої комунікації між ними, несумірність інформації, ірраціональною поведінкою тощо.

Для часткового усунення даної проблеми потрібно спрямувати ресурси на інформаційне забезпечення суб'єктів механізму державного регулювання інноваційного розвитку економіки, яке передбачає забезпечення їх методичними рекомендаціями щодо правильного розуміння законів та підзаконних актів, а також методологією прийняття рішень стосовно регулювання інноваційних процесів розвитку кластерного підприємництва [5].

Друга проблема – це проблема ефективного використання інструментів механізму для активізації розвитку сфер забезпечення інноваційного розвитку економіки.

Визначення ролі інноваційних кластерів як фактора зростання конкурентоспроможності економічних систем реалізує необхідність розробки системи

поглядів моделі формування інноваційного кластера з метою забезпечення інноваційно-кластерного розвитку економічних систем та зростання їх конкурентоспроможності.

Окремою моделлю процесів, що відбуваються в інноваційному кластері, можна вважати модель комерціалізації інноваційного кластера. Під час написання статті було з'ясовано, що інноваційний процес передусім передбачає колективні дії. Результати досліджень поняття «інновація» дають підстави засвідчувати, що в умовах посилення глобалізаційних процесів та зростання конкуренції необхідно враховувати деякі особливості інновацій:

- по-перше, інновація – це кінцевий результат ефективної діяльності усіх учасників інноваційного кластера в рамках спільних інноваційних проектів;

- по-друге, виникнення інновацій обумовлене не лише внутрішньою взаємодією учасників інноваційного кластера, але і його взаємодією із зовнішнім середовищем; по-третє, інноваційний кластер повинен обов'язково задовольнити потреби кінцевих споживачів в інноваціях і відповідно отримати вигоду від їх реалізації [1].

Виходячи з того, що інноваційний кластер – це система, відкрита для всіх зацікавлених сторін, можна вважати, що до його складу можуть також увійти суб'єкти кооперативної форми власності, зокрема споживчі кооперативи, страхові кооперативи та кредитні кооперативи.

Існуючі засоби підтримки інноваційно-кластерного розвитку як суб'єктами держави, так і іншими господарюючими суб'єктами, систематизовано у вигляді двох груп, кожна з яких узагальнює їх за способом впливу на інноваційно-кластерний розвиток: фінансово-економічні та організаційно-інформаційні засоби, що дозволяють системно відобразити характер впливу на розвиток інноваційних кластерів з боку держави та інших суб'єктів. Характерними особливостями моделі іноземного інноваційного кластера є високий рівень конкуренції між учасниками, висока активність венчурного бізнесу та стартап-підприємництва, залучення кращих спеціалістів ззовні, внутрішньокластерними взаємозв'язками, які більшою мірою опосередковуються ринком, незначним державним регулюванням. В моделі інноваційного кластера європейських більш помітний зв'язок бізнесу та держави і менш виражена внутрішньокластерна конкуренція, ядром європейського інноваційного кластера найчастіше виступають інноваційно активні підприємства. Японська модель інноваційного кластера формується навколо університетів та дослідницьких центрів, важлива роль відведена зв'язкам із закордонними підприємствами, університетами, дослідницькими центрами [4].

Кластери можуть мати чимало недоліків, особливо, коли відсутнє розуміння його ключових цілей, та все ж найбільшим недоліком залишається скепсис потенційних учасників. Та попри всюди суцю зраду, Україна також має приклади успішно реалізованих кластерів, якими може пишатись.

Львівський ІТ Кластер діє уже 10 років. За цей час він запустив нові навчальні програми, почав будувати будинки для ІТ-спеціалістів і зайнявся промоцією міста на міжнародному рівні. Діяльність кластеру передбачає об'єднати компанії, університети та місцеву владу для реалізації проектів з високою доданою вартістю, швидкими результатами та системними змінами у бізнес-середовищі міста. Згодом за прикладом Львова іще п'ять українських міст – Харків, Дніпро, Одеса, Черкаси та Івано-Франківськ – запустили ІТ Кластери.

Кластер може стати ідеальною моделлю для розвитку регіонів в Україні, хоча б тому що він не потребує втручання держави. А у наших реаліях тотальної недовіри до державних установи – це велике перевага. Все що необхідно – це готовність представників бізнесу взаємодіяти із місцевою владою та університетами. Україна має

десятки регіонів із потенціалом для розвитку кластерів, кліматом та усіма передумовами. Це стосується практично будь-якої сфери – меблева, аграрна чи текстильна – будь-яка із них може стати лідером не лише в Україні, але й за її межами.

Як тільки український бізнес забуде про конкуренцію на регіональному рівні і почне «тренуватись разом», лиш тоді можна починати риторику про економічний успіх на міжнародному рівні.

Висновки. Сучасний стан розвитку кластерного підприємництва в Україні у військовий час характеризується низькою інноваційною активністю суб'єктів господарювання, нерозвиненістю інноваційної інфраструктури, повільним зростанням інноваційних секторів, незавершеністю інноваційних циклів. Усе це обумовлено фрагментарністю і неузгодженістю державної інноваційної політики, недієвістю механізму державного регулювання інноваційного розвитку кластерного підприємництва.

Характерними особливостями моделі іноземного інноваційного кластера є високий рівень конкуренції між учасниками, висока активність венчурного бізнесу та стартап-підприємництва, залучення кращих спеціалістів ззовні, внутрішньокластерними взаємозв'язками, які більшою мірою опосередковуються ринком, незначним державним регулюванням.

В Україні сформовано ряд кластерів, що успішно функціонують, однак проведені дослідження дозволяють зробити висновок, що значна кількість інноваційно-активних підприємств в регіонах нашої країни дозволить забезпечити формування нових моделей господарювання, таких як кластер. Однак, в Україні існують ряд проблем, що заважають активному соціально-економічному розвитку регіонів, а саме нестабільний фінансовий стан, дефіцит інвестиційних ресурсів та недостатня активність територіальних громад, змушує шукати нові шляхи господарювання підприємств, що сприятимуть налагодженню партнерських зв'язків, активізуватимуть спільноту у вирішенні регіональних проблеми. Це в свою чергу, змушує державні органи влади шукати нові шляхи активізації формування кластерів в регіонах країни.

Список використаної літератури

1. Андрійчук Ю. А. Проблеми державного регулювання інноваційної діяльності в Україні. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. 2013. Вип. 776. С. 340–347.
2. Гернего Ю. О., Підгородецька С. М. Індекси інноваційного розвитку країн світу. *Університетські наукові записки* (Хмельницький: ХУУП). 2014. № 1. С. 339–346.
3. Зянько В. В. Соціальні аспекти стратегії управління інноваційною діяльністю. *Теоретичні та прикладні питання економіки*. Київ: Вид.-поліграф. центр «Київський університет», 2008. Вип. 16. С. 117–123.
4. Котельбан С. В. Інноваційна мережа як стимулююча ланка механізму державного регулювання інноваційного розвитку економіки України. *Агросвіт*. 2019. № 13–14. С. 60–66.
5. Мягких І. М. Кластерна форма організації – дієвий засіб підвищення ефективності виробництва. *Актуальні проблеми економіки*. 2011. №10. С. 104–107.
6. Олексюк В. М. Інноваційний розвиток як складова економічної безпеки держави. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки*. 2012. № 3. С. 111–116. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchtei_2012_3_20.
7. Назаренко С. А. Кластерний механізм підвищення конкурентоспроможності регіону. *Сталий розвиток економіки*. 2011. №1. С. 26–29.
8. Приходько В. П. Механізм державного регулювання та управління економічною безпекою. *Інвестиції: практика та досвід*. Миколаїв: ЧНУ імені Петра Могили, 2013. Вип. 15. С. 6–8.
9. Andersson, T., Schwaag-Serger, S., Sorvik, J., Hansson E. W. (2004). *The Cluster Policies Whitebook*, IKED.
10. Українські кластери. URL: <https://ucluster.org/universitet/klastery-ukraina/>